

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9931-8\(37\)-50-66](https://doi.org/10.32405/2522-9931-8(37)-50-66)

УДК: 159.9:316.6.316.4

Довгань Наталія Олександрівна,
кандидат психологічних наук,
докторант Інституту соціальної
та політичної психології НАПН України.
Київ, Україна.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6150-5211>

1511ndovgan@gmail.com

СОЦІАЛЬНА СИСТЕМА ПОКОЛІННИХ МЕРЕЖ: СИЛЬНІ І СЛАБКІ ЗВ'ЯЗКИ

Анотація. У статті представлено покоління як мережу осіб, які у соціально-психологічному просторі перебувають у зв'язках, вибудовують типові соціальні практики, утворюють поколінні інститути – конструкти соціальних відносин. Поколінні мережі визначено елементами структури соціальних відносин і факторами функціональних суспільних змін. Обстоюється доцільність аналізу в поколінному дослідженні особливостей поступової інституалізації в оновленні соціокультурних вимірів та форм організації зв'язків. Визначено основою відносин поколінь соціокультурні капітали /ресурси, а соціальні капітали /ресурси поколінь – координованою формою відносин акторів. Обґрунтовано представлення капіталу поколінь, з одного боку, як можливості отримання необхідного задоволення потреб, а з іншого – витратної складової зв'язків акторів. У межах соціокультурного аналізу визнано за доцільне трактування зв'язків як процесів впливу і передачі культурного досвіду. Обґрунтовується здійснення аналізу фігуративних міжпоколінних взаємодій у фокусі сталих і слабких зв'язків. У них визначенням сили зв'язків буде використано широту дифузії розсіювання, тобто ареал поширення актуальних досвідів, ідей, смислів у щільних колах (кліках), які є характерними для сильних поколінних зв'язків, і широких колах слабких зв'язків, не обмежених «територією охоплення». Зазначено, що в аналізі фігуративних поколінних зв'язків необхідно враховувати соціальний і культурний контексти їх проявів. Адже саме міцні зв'язки фрагментують культурні «зони стабільності», утримують культурні виміри порівняно статичного стану, впроваджують у ментальність поколінь форми культурних основ, проте як слабкі зв'язки відкривають люфти для входження інноваційних одиниць нового часу, що утворюються у мережі та поза її межами.

Ключові слова: покоління; соціальні капітали; соціальні зв'язки; слабкі зв'язки; сильні зв'язки.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Покоління, об'єднані єдиним соціально-історичним часом, місцем існування, продуктами взаємовпливу і взаємообміну у здійсненні соціальних практик, перебувають у соціально-психологічному просторі у зв'язках і відносинах. Соціальних зв'язках які, поперше, представляють процеси інтеракцій, обумовлені, власне, природою людського життя, взаємозалежністю агрегованих акторів. По-друге, є основою набуття досвідів, з одного боку, як конструювання актуальних і необхідних у сучасному світі «умовних» норм, правил, моралі, з іншого, як усвідомлення звичаїв і традицій; відтворення дієвих моделей відносин.

На підставі того, що елементами соціальних зв'язків виступають (1) поколінні актори, (2) історичні ситуації – умови здійснення, (3) загальноприйняті суспільно-історичні форми відносин, було визначено за можливе здійснення соціокультурного психологічного аналізу. Адже поколінним зв'язкам притаманні певні закономірності взаємної мережевої обумовленості суб'єктів культурно-історичного місця і часу. Відтак саме у зв'язках покоління вибудовує певні соціальні статуси, суспільні ролі, функції, а перебіг наявних зв'язків обумовлює соціальний стан та еспектації у відносинах, стає необхідною артикуляція актуальних питань суб'єктивних значень соціокультурної поколінної реальності і об'єктивного простору. Що і як зв'язує акторів; що змінює форми і види зв'язків; що набуває, накопичує, передає в спадщину у зв'язках поколінний суб'єкт, що стає показником сили зв'язків, які важелі здійснюють регуляцію зв'язків поколінь? Означені напрями наукового пошуку пояснення особливостей міжпоколінної взаємодії утворюють підстави для аналізу засад вибудовування соціальної системи поколінних мереж, їх трансформації у часі і просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За теоретичними позиціями М. Мосс [1, с. 242–263], П. Бурдьє [2], [3], П. Бергера, Т. Лукмана [4], Н. Еліаса [5], [6] та інших, у деформації традиційної дистанції «суб'єктивного» і «об'єктивного» було започатковано пізнання багатогранного характеру суспільства. Що у контексті поколінного дослідження визначило виокремлення моделей взаємодій і конкретизації процесів виходу – вивільнення поколінних акторів (молоді) з меж традицій і соціальних детермінант, притаманних іншим поколінням (зрілих, поважних), їх поступової інституалізації оновлених соціокультурних вимірів. Адже утвердження чи осучаснення норм і правил міжсуб'єктних взаємодій, транслювання поколінних смислів, утворення умовно стійких практик є

природним для всіх представників поколінної мережі конкретного часу [4, с. 89–113]. Як культурний синтез, що є результатом впливів історичних обставин на усталені принципи життєдіяльності, перетворень і пристосувань акторів до «інших» вимог «іншої» культури. Така сукупність міжпоколінних інституалізованих форм взаємодій (Е. Гіденс) [7, с. 117–132], впровадження засвоєних форм зв'язків – культурних патернів, символічного наповнення відносин, культурних аспектів поведінки (Т. Парсонс) [7, с. 38–71] була означена основою утворення форми організації життєдіяльності – інституту поколінь, який у процесі вибудовування змінює соціальні системи поколінних мереж, досягає домінантних позицій у пристосуванні до вимог часу. Все ж система суспільних відносин, що залишається визначальною (за віком, адаптивністю, фізичними можливостями, оновленням досвіду та ін.) не залишається сталою, адже стикається з неминучими природними змінами (В. Гамільтон) [9, с. 84–89]. Необхідно зазначити, що підґрунтям трактування поняття «інститут поколінь» як форми соціального зв'язку, базового елементу суспільства, були прийняті погляди Е. Гіденс [10, с. 132], за якими «під "інституалізованими" формами соціальної поведінки мались на увазі форми свідомості і вчинків, що повторюються..., відтворюються суспільством у тривалій просторово-часовій перспективі». Услід за Т. Веблен [11], Е. Гіденс [7], [10], [12], П. Бергер, Т. Лукман [4] й було вибудовано трактування покоління як суспільної матриці, що закріплює утворені хабітуалізовані зв'язки і типові соціальні практики, прийняті у мережах індивідів, що складають покоління, тобто утворюють поколінні інститути – конструкти соціальних відносин.

Враховуючи, що мережа конкретного покоління не існує відокремлено у соціально-історичному часі та просторі, відповідно до позицій М. Вулкока, щодо існування соціальних кордонів розділу «insiders» від «outsiders» [13, с. 15–41], були виокремлені аналітичні фокуси, по-перше, розмежування основних аспектів капіталу на «сильні» і «слабкі» зв'язки; врахування існування вертикальних і горизонтальних асоціацій у суспільстві; функціонування відносин в середині і ззовні мереж, аналізу їх «плюсів» і «мінусів». По-друге, визначення джерел капіталу (як «середовища» – «the medium») і його наслідків (отриманої інформації – «повідомлення» – «the message») [13, с. 29], тобто розрахунку комбінацій інтеграції і зв'язків у суспільних відносинах.

На підставі цього стало можливим вивчення спадку поколінь, з одного боку як можливості отримання необхідного, задоволення потреб спільнот, з іншого боку – витратної складової зв'язків акторів, де існують наслідки і претензії, обов'язки та зобов'язання. А дотримання сценаріїв розгортання дослідження капіталу/ресурсів у соціальних мережах за М. Вулкоком [13], М. Грановеттером [14], Дж. Колменом [15] та інші, в ракурсі аналізу

вертикально-горизонтальних відносин у системах зв'язків різної сили створило можливість (1) ув'язування теоретичних мікро- макрорівнів у поколінних мережах, (2) фіксації уваги на механізмах забезпечення транспортування інформаційно-ідеологічної сутності в історичних умовах, (3) виокремлення позиції психологічного структурування зв'язків поколінь.

Щодо поняття капіталу/ресурсів було визнано більш доцільним трактування, наближене до теоретичної традиції бачення соціальних зв'язків, як відносин обміну досвідами або ресурсами (Дж. Колмен [15], Р. Патнем [16], М. Грановеттер [14, с. 1360–1379], Р. Берт [17], Г. Вайманн [18], М. Вулкок [13, с. 29]). Адже, як стверджує М. Грановеттер, розділ соціальних мереж за критерієм сильних і слабких зв'язків, утворює підстави об'єднання у соціальний кластер загальних капіталів схожих людей, об'єднаних відносинами, довірою [14, с. 1360–1379]. Але, з іншого боку, порушує питання врахування небезпек вибудовування ексклюзивності кластеру сильних соціальних зв'язків, дистанціонування між «своїми» членами і більш широкими соціальними верствами (К. Ілмонен) [19, с. 141–167]. Відповідно, щодо мереж із слабкими зв'язками, то така небезпека не є загрозою, а навпаки – мережі слабких зв'язків, можуть бути визначені як такі, що охоплюють безмежні «відстані» і зв'язують окремих представників із громадою в цілому!

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті було визначити теоретичне підґрунтя пізнання соціальної системи поколінних мереж для подальшого конструювання концепції фігуративних соціокультурних зв'язків поколінь.

Відповідно до визначеної мети у статті розв'язуються такі **завдання**:

- для вибудовування основ аналізу соціальної системи поколінних мереж проаналізувати наукові погляди щодо сильних і слабких зв'язків організації поколінних інститутів;
- визначити засади дослідження психології соціокультурної взаємодії – закономірностей взаємної обумовленості суб'єктів мережі, що складають поколінний інститут;
- обґрунтувати аналітичний фокус поколінних мереж з позиції сильних і слабких зв'язків, їх функціоналу у культурному і соціальному контексті.

3. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

У контексті соціально-психологічного і культурного підходів, що застосовуються у методології соціокультурного аналізу були означені вектори дослідження (1) соціально-психологічних якостей – домінант поколінь, (2) форм взаємодії – соціальних зв'язків, що опосередковують характер

соціокультурної взаємодії, (3) особливостей культурного простору поколінь, його історичних і актуальних часових проявів.

У межах соціального аналізу відповідно положенням соціально-психологічної концепції соціокультурної взаємодії поколінь, було зазначено, що, по-перше, вибудовування агрегованих акторів відбувається через поступову інституалізацію покоління, тобто закріплення актуальних соціокультурних вимірів, установлення порядків життєдіяльності, формування звичаїв і традицій. По-друге, інститут є формою перетворення характерних практик поколінної мережі на звички. Саме практик мережі людей, які в соціокультурних межах конструюють тимчасово (у конкретному історичному періоді) «загальні» принципи організації ієрархії взаємодій, свобод реалізації поколінних можливостей у відносинах і кордони поведінкових обмежень; утворюють поколінні фігурації – форми міжпоколінних зв'язків, сконструйованих за соціокультурними вимірами. Таке трактування є передумовою розуміння зв'язків у поколінній мережі як процесів пливу і передачі культурного спадку.

Спираючись на теорію М. Грановеттера щодо існування у соціальній мережі координуючих важелів, у поколінному дослідженні було сфокусовано увагу на існуванні певних закономірностей реалізації соціокультурних зв'язків. Основою відносин, по-перше, були зазначені соціокультурні капітали/ресурси, а соціальні капітали/ресурси – координованою формою відносин поколінних акторів, а по-друге, «поколінні мережі» були представлені як конструктори соціальної поколінної структури, відносин та інститутів у загальній траєкторії функціональних суспільних змін.

4. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для розв'язання визначених завдань та досягнення мети роботи автором здійснено теоретичний аналіз літератури щодо стану досліджуваної проблеми соціокультурних зв'язків поколінь і подальше теоретичне моделювання форм зв'язків у соціальній системі поколінних мереж з метою вибудовування моделі взаємодії поколінь у соціально-психологічному просторі.

5. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Для вибудовування основ аналізу соціальної системи поколінних мереж форми взаємодій були пов'язані з часовим і частотним критеріями соціальних відносин. Відповідно до яких поколінні мережі – елементи соціальної системи, були означені як такі, що утворюють конструкти соціальних зв'язків щодо обміну інтенціями, досвідами і актуальними культурними продуктами на різних щаблях соціальних відносин. Тому для вирішення теоретичної задачі зв'язування мікро- і макрорівневих шаблонів взаємодії застосовано постулат

М. Грановеттера, який зазначав, що процеси зв'язків у мережах забезпечують дієвий мікро-макро міст – дії системних, дрібних за масштабом взаємодій, що, з часом, еволюціонізують у моделі великих масштабів, а ті, своєю чергою, повертаються до контактів у невеликих групах [14]. Необхідно зазначити, що масштаб взаємодій М. Грановеттер визначав за силою зв'язків з різноманітними макро-проявами дифузії. А саме, *сила* виступала показником прояву схожості, узгодженості у відносинах, єдності у напрямках розвитку, стандартності і варіативності шляхів передачі інформації. А дифузія інформації, досвідів у подоланні територіальних, соціальних, психологічних дистанцій знаходила свій прояв у (1) вибудовуванні шляхів і меж поширення; (2) усвідомленні у взаємодіях позицій «близького» – «далекого». Тобто охоплення великої кількості осіб за допомогою зв'язків, коли інформація набувала поширення в часі і просторі. Тим самим ставало можливим перетворення дихотомії у взаємодіях на потокову безмежність (у слабких зв'язках), нівелювання рамок «щільності» мереж [20, с. 51–76], використання зв'язків як каналів ретрансляції ідей, інформації знайомим і незнайомим особам. Це розмежувало сильні зв'язки щільної мережі (лише прямих контактів людей, що знають один одного) і нетривкі зв'язки слабкої мережі (інкапсульовані, непов'язані, випадкові, віддалені). Таку позицію М. Грановеттер обґрунтував мотиваційними структурними аргументами, за якими індивіди, слабо пов'язані контактами між собою, з великою вірогідністю, перебувають у різноманітних за своєю психологічною і соціальною суттю колах відносин, і, відповідно, отримують доступ до великого спектру інформації, незаангажованої межами сильних зв'язків. Слабкі зв'язки отримують означення як когерентних кластерів, що є надважливими ресурсами соціальної і культурної мобільності та суспільної згуртованості. Цікаво, що для забезпечення існування різноманіття суспільних структур М. Грановеттер провідною умовою визначив саме слабкі зв'язки, в яких представники спільності не «пов'язані міцно» з колегами, однолітками, сучасниками..., тобто соціальна структура не розсипається на окремі кліки, а вибудовує розгалужену мережу. Це підтвердило необхідність для прогресивної реальності суспільства існування безлічі слабких зв'язків, що віднаходили б свій прояв у соціальних мережах, формували способи й контексти взаємодій, неоформлені і плинні. Була означена залежність суспільства від існування слабких зв'язків – мережевих мостів, як згуртованості спільностей і суспільства в цілому, та прояву сили зв'язків на соціальну динаміку. Отже, наріжним каменем теорії М. Грановеттера стало зв'язування особистих досвідів окремих людей з масштабними аспектами соціальних структур, що існують далеко за межами компетенції окремих особистостей. Цей постулат подолав парадокс, що слабкі зв'язки породжують відчуження, і визначив їх незамінність у здійсненні інтеграції спільностей, міцні зв'язки, при цьому були означені причиною розмежування і соціальної фрагментації.

У подальших дослідженнях були озвучені доводи, що суб'єкти *слабких зв'язків* мають менше соціальне залучення один до одного, обмежені у доступі до повідомлень з віддалених зон мереж, через кордони уособленого ареалу проживання і значущості впливу думок і поглядів близьких осіб та інші причини, ніж суб'єкти частих слабких зв'язків. Але *слабкі зв'язки*, навпаки, ставали не механізмом створення відчуження, а життєво необхідним ланцюгом для інтеграції людини у сучасне суспільство – зближували людей, у зміцненні зв'язків посилювали не тотожність, але схожість осіб, артикулювало різні боки цілого – загальні для спільності.

М. Грановеттер не заперечив соціальну цінність сильних зв'язків, їх більшу доступність, зважаючи на витратність у їх підтриманні, а разом з Г. Вайманн наголосив на їх важливості у забезпеченні швидкості інформаційного потоку, їх авторитетності, впливовості у прийнятті важливих соціальних рішень [18, с.218]. Але функцію загального розвитку системи зв'язків, утворення і забезпечення інформаційних мостів, збереження людської мобільності, доступу до ресурсів і занурення у сфери соціальних кіл, відмінних від усталених, традиційних відвів слабким зв'язкам. Щодо культурної гомогенізації, то досягнення відносної культурної однорідності спільнот і спільностей М. Грановеттер визначив результатом дифузійних процесів, забезпечених слабкими зв'язками у об'єднанні непов'язаних сегментів мережі, вмотивованості суб'єктів до взаємодій, їх ідентифікації з культурними артефактами і прийманні конвенціональних значень соціальних об'єктів [18, с. 1–20]. Таким чином, соціальні мережі переплетених макро- мікрорівнів за теорією М. Грановеттера отримали у взаємодіях координуючі важелі великих соціальних утворень – слабкі зв'язки (щодо спрямовування культурної свідомості, забезпечення умовної «однорідності», утворення можливостей і активізації механізмів виникнення згуртованих явищ, на яких будується макросоціальна інтеграція), та, з іншого боку, сильні зв'язки збережених відносин стабільності, усталеності – у тісних колах.

Погоджуючись з М. Грановеттером, Р. Берт вийшов з двохмірної теоретичної архітектури у трьохмірну, і у вибудовуванні соціально-психологічного простору слабкі зв'язки представив як інформаційні комунікаційні переходи, що перекинуті через прірву (*structural hole*), а силу відносин означив результатом наявності/відсутності мостів (слабких зв'язків) між кластерами. *Structural hole* у такій конструкції виступили генераторами інформаційних переваг, які ставали мостами через прірву (слабкими зв'язками). Для більш детального аналізу мережі Р. Берт використав додаткову градацію сили зв'язків відповідно їх функціональності і розташування, що впливають на утримання окремих кластерів в умовних соціальних межах. Так, за функціональним критерієм сильні зв'язки виконували задачі забезпечення найближчих, найбільш частих, тісних контактів у середовищі кластера; слабкі

зв'язки – утримували менш часті і нетривкі контакти; необов'язкові зв'язки – працювали мостами між кластерами і мережами; надлишкові зв'язки – включали у себе міцні зв'язки з друзями і колегами, в яких знаходились друзі друзів, що зустрічались подекуди. За критерієм місця розташування Р. Берт розмістив зв'язки (1) у середині одного соціального кластера або (2) між декількома кластерами. Таким чином, розширення відносин відбувалось від найближчих зв'язків (адже кластер утримувався сильними зв'язками), тих, що є в середовищі кластера, а надалі свою роль відігравали більш часті контакти, і, нарешті, контакти більш віддалених кластерів [17, с. 65–74]. Отже, Р. Берт означив соціальний капітал метафорою про переваги, що розкривають різноманітні мережеві механізми існування суспільства – території обміну у зв'язках [21, с. 202–247]. Метафора соціального капіталу стала зоною згоди (з П. Бурдьє [22], Дж. С. Колмен [15], Р. Д. Патнем [16]) розгляду поняття в ключі соціальної структури – капіталу, яка утворювала конкурентні соціальні переваги для досягнення життєвих цілей.

Необхідно зупинитись на питанні утворення і реалізації зв'язків у процесі дифузійного поширення, обміну, використання інформації, досвідів між акторами, на шляхах вирівнювання інформаційного фону у мережі. Отже, якщо соціальний капітал є таким, що виконує функцію контролю інформаційного розподілу між групами слабкої сили зв'язків, то, за нестачею часу, для здійснення дифузії одномоментне інформаційне охоплення мережі стає неможливим. Тому особи, які отримують інформацію в тісних колах – кліках, як зазначають Р. Берт [17, с. 202–208], Дж. С. Колмен [15; 23, с. 310–311], отримують часову перевагу над значними колами людей, пов'язаних слабкими зв'язками. Адже повідомлення охоплюють членів щільної мережі швидко, при цьому моментальна дифузія у тісних зв'язках прискорює, з одного боку, включення важелів контролю – формування санкцій і утворення норм, але з іншого полегшує їх застосування й знижує ризики у співробітництві і довірі. Наслідками звуження контактів у зв'язках мережі стає використання сформованих санкцій для контролю, надійності поведінки й утворення умов для формування репутації окремих представників групи (Дж. С. Колмен) [15]. Водночас санкційні межі запобігатимуть виникненню підозр, дистанціюванню, укріплюють довіру і сприяють виконанню конвенціональних домовленостей (М. Грановеттер) [14].

Таким чином, домінування прояву «дій» та «норм» стає характеристикою замкнутих соціальних мереж (сімейних і поколінних відносин), в яких накладені норми утворюють форми міжродових відносин, а присутність соціального капіталу свідчить про наявність/відсутність зв'язків. Тому результатами закриття структур (за Дж. С. Колмен) можна вважати створені комплекси ефективних санкцій, що контролюють і спрямовують поведінку; а замикання міжгалузевих зв'язків фактором накопичення

капіталу для батьківських формуючих впливів. Тим самим, закриття міжпоколінних структур на мікрорівні соціальної взаємодії, у межах концепцій Дж. С. Колмена, М. Грановеттера, Р. Берта стає необхідним для існування норм, зобов'язань та очікуваних форм соціального капіталу.

Щодо проявів соціальних відносин у відкритих структурах, показником ефективності дієвості функції нормування взаємодій, виступають дії формування норм і правил, що обмежують зовнішні негативні ефекти (за Дж. С. Колмен [15]). У такій площині система нормування поведінки, може здійснюватись особистостями, що володіють домінуючими соціальними позиціями, при цьому репутації не виникають у відкритій структурі, а застосування колективних санкцій, які стабілізують відносини, стає неможливими. Тому одним з важливих проявів соціального капіталу Дж. С. Колмен визначив здійснення його впливу на утворення гуманного капіталу наступного покоління у закритих/відкритих структурах, адже соціальний капітал сім'ї і соціальний капітал суспільства були означені провідними факторами утворення спадку нащадків. Отже, три компоненти сімейного капіталу – фінансовий, людський, соціальний мали розкриття у характерних проявах і функціях. Фінансовий – матеріального забезпечення сім'ї, людський – пізнавального, інтелектуального базису розвитку дітей, соціальний – відносин у родині [15 с. 108–112]. З іншого боку, Дж. С. Колмен обґрунтував знаходження соціального капіталу розвитку не тільки у сім'ї, а й його обов'язкову присутність у зовнішньому просторі, у спільнотах, на рівні поколінь, які комунікують, поширюють інформаційне поле. Але досвіди, як форми соціального капіталу, не існують самі по собі у соціально-психологічному просторі, де джерелом інформаційної форми є людина, що набуває знання, і їх використовує. Адже, у здійсненні нормотворення вибудовується мережева система закритих/відкритих форм, де реалізуються інтерактивні рухи і збільшуються/зменшуються впливи зовнішніх/внутрішніх факторів, і, що є визначальним, циркулюють інформаційні потоки досвідів. Отже, соціальний капітал, сплетений з відносин, має можливість збільшення, але й виступає каталізатором невдач у результаті розривів відносин невідконтрольних і неконтрольованих [15]. Частиною лиха стають послаблення кордонів норм і санкцій, втрата інформаційних напрацювань, але позитивні наслідки існування соціального капіталу поколінних інститутів перевищують те, що може бути втрачено.

6. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Наведена система поглядів James S. Coleman, М. Вулкока, М. Грановеттера, Р. Берта та інші дає змогу транслювати соціальний капітал,

як інструмент імпорту принципів раціональних дій, для визначення параметрів аналізу соціальних систем, долати обмеження мікросоціальних відносин і несистемності принципів нормотворчості. Представляє соціальний капітал як особливий ресурс, доступний для актора, в якому суб'єкт здійснює контроль ресурсів і інтересів у просторі ресурсів і подій. Соціальний капітал ретранслюється, як комбіноване ціле, яке є продуктивним початком, забезпечує вирішення життєвих задач та досягнення цілей акторів, як на рівні міжособових взаємин, так і на рівні агрегованих суб'єктів, пов'язаних із структурою побудованих у змінах відносин. Доводить функціональність соціального капіталу, важливу як для учасників відносин, так і соціальних структур (відкритих і закритих) – важелів розвитку форм капіталу, що утворюють структурну довіру (у закритих) і дистанції (у відкритих структурах) [15, с. 107–108].

Зазначені теоретичні позиції можуть бути використані як засади дослідження психології соціокультурної взаємодії – закономірностей взаємної обумовленості суб'єктів мережі, що складають поколінний інститут у процесах передавання досвідів та здійсненні інформаційного впливу у зв'язках. Адже покоління у колі соціальних зв'язків здійснюють взаємні впливи в горизонтальних і вертикальних відносинах, презентують, по-перше, нестабільні, гнучкі соціальні відносини, акцидентально (лат. *accidentia* – випадково) об'єднанні у складну акторську композицію. Основою таких відносин стають саме соціокультурні капітали/ресурси, а соціальні капітали/ресурси у поколінній мережі – координованою формою відносин поколінних акторів. По-друге, покоління у часі і просторі проявляють на різних площинах відносин і соціальних рівнях скоординовані процеси формальних/неформальних, прямих/опосередкованих соціальних дій виразу залежності і сумісності суб'єктів. По-третє, поколіннями здійснюється конструювання соціокультурних обов'язків, визначаються нормативні умовні межі зв'язків (дієві у конкретних формах контактів) і переважні способи ретрансляції інформації, досвідів, смислів та ін. По-четверте, саме у відносно стійких у зв'язках, через капітали поколінних інститутів задовольняються спільні/індивідуальні інтереси і потреби, відповідно до соціального статусу, положення та ролі акторів у суспільстві (соціальні капітали/ресурси); реалізується поколінний обмін інформацією, знаннями, досвідом, інтенціями, значеннями і смислами (соціокультурні капітали/ресурси). Але покоління «відносність» зв'язків саме й стає результатом множинного різноманіття контактів у тісних колах і в неосяжних мережах, об'єднаних інформаційними мостами (мостами соціальних конструкцій). І нарешті, по-п'яте, таке пронизування соціально-психологічного простору різноманіттям вертикальних і горизонтальних фігуративних зв'язків у поколінних мережах здійснює інформаційні рухи у вікових, культурно-історичних контурах

загальних уподобань, симпатій, інтересів, справ, довіри – утворює «живу тканину» взаємодій суспільного життя.

Означені позиції підводять до висновку, що «поколінні мережі» – конструктори загальної соціальної системи відносин її елементів (поколінних інститутів) і загальної траєкторії функціональних суспільних змін, саме у категорії фігуративних соціокультурних взаємодій можуть бути проаналізовані з позиції сильних і слабких зв'язків. В яких означенням сили зв'язків, доречно буде використати широту дифузії розсіювання, тобто обсяги проникнення оновленої (актуальної у часі) інформації, ідей, смислів у тісних колах (кліках), характерних для сильних поколінних зв'язків, і широких колах необмежених за кількістю «території охоплення» слабких зв'язків. У таких фігураціях поколінь необхідно буде враховувати соціальний і культурний контексти їх прояву, адже можна припустити, що саме сильні зв'язки фрагментують культурні «зони стабільності», утримують культурні виміри порівняно статичного стану, впроваджують в ментальність покоління форми культурних основ, а слабкі зв'язки відкривають люфти входу інноваційних одиниць нового часу, які утворюються у мережі і за її межами.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому вибудовуванні концепції фігуративних соціокультурних зв'язків поколінь перспективами розвідок є розкриття особливостей культурних structural hole, які у поколінних мережах виконують функцію утримання балансу доступу до актуальної культурної інформації у площинах слабких і сильних поколінних зв'язків.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] М. Мосс, *Техники тела общества, обмен, личность*. Москва, Россия: Наука. глав. ред. восточной лит-ры, 1996, с. 242–263.
- [2] П. Бурдьё, *Начала. Choses dites*; пер. с фр. Pierre Bourdieu. Choses dites. Paris, Minuit, 1987. Пер. Шматко Н. А. Москва, Россия: Socio-Logos, 1994, 288 с.
- [3] П. Бурдьё, *Практический смысл*. СПб., Россия: Алетейя, 2001, 562 с.
- [4] П. Бергер, Л. Томас, *Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания*; пер. Е. Руткевич. Москва, Россия: Academia-центр, Медиум, 1995, 334 с.
- [5] Н. Элиас, *О процессе цивилизации. Социогенетические и психогенетические исследования*. Санкт-Петербург, Россия: Университетская книга, 2003, серия «Книга света», т. 1, т. 2; т. 1: 332 с.; т. 2: 382 с.
- [6] Н. Элиас, *Общество индивидов*; пер. с нем. Москва, Россия: Праксис, 2001, 336 с.

- [7] Giddens Sociology. Oxford,. P. 381. 1989. По статье К. Ю. Михалева, Н. Л. Полякова, «Концепция социального института в социологической теории», *Вестник, Социология и политология*, № 2, сер. 18, с. 117–132, 2012.
- [8] Т. Парсонс, «Социальные системы», *Вопросы социальной теории*, т. 2, вып. 1(2), с. 38–71, 2008.
- [9] Hamilton W. *Encyclopaedia of the Social Sciences*. 'Institution', in Seligman, E. R. A. and Johnson, A. (eds). New York: Macmillan, 1932, 84–89. Available : <http://home.sogang.ac.kr/sites/kylee/Courses/Lists/b6/Attachments/12/International%20Encyclopedia%20of%20Social%20sciences.pdf>
- [10] Э. Гидденс, *Социология, Социол. исследования*, № 2, с. 129–138, 1994. Доступно : http://ecsocman.hse.ru/data/540/189/1217/020_Giddens.pdf
- [11] Т. Веблен, *Теория праздного класса*. Москва, Россия: URSS : Либроком, 2010, 365 с.; за пер. изд.: *The Theory of business enterprise / Thorstein Bunde Veblen*. ISBN 978-5-397-01501-1.
- [12] Э. Гидденс, при участии Карен Бердсолл, *Социология*. Изд. 2-е. Москва, Россия: Едиториал URSS, 2005. Доступно : <http://yanko.lib.ru/books/sociology/giddens-sociology-ru-a.htm>
- [13] M. Woolcock, *Social Capital: The State of the Notion. Social capital Global and Local Perspectives*, Editors Jouko Kajanoja Jussi Simpur a, j-PAINO OY, Government Institute for economic research Helsinki 2000, pp. 15–41, за матеріалами Simmel, Georg 1971 [1908]: 'Group expansion and the development of individuality', in Donald Levine (ed.): *Georg Simmel: On Individuality and Social Forms*. Chicago: University of Chicago Press.
- [14] M. Granovetter, *The Strength of Weak Ties American Journal of Sociology*, Vol. 78/6, 1360–1379, 1973.
- [15] J. S. Coleman, *Social Capital in the Creation of Human Capital, The American Journal of Sociology*, Vol. 94, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure, 1988, pp. 95–120. Available : <https://faculty.washington.edu/matsueda/courses/587/readings/Coleman%201988.pdf>
- [16] R. D. Putnam, *Making Democracy Work*, Princeton, NJ: Princeton University Press. 1993, p. 247.
- [17] R. S. Burt, *The Social Structure of Competition. Networks and Organizations*. 1992, p. 57–91. Available : <http://personal.stevens.edu/~jbao/BIA658A/Session5/burt.pdf>
- [18] M. Granovetter, «The strength of weak ties: a network theory revisited», за матеріалами Weimann, *Gabriel Conversation Networks as Communication Networks, Hebrew University of Jerusalem*. 1981, 279 p.
- [19] K. Ilmonen, *Social Capital: The Concept and Its Problems. Social capital Global and Local Perspectives*, Editors Jouko Kajanoja Jussi Simpura

Government institute for economic research Helsinki J-Paino OY, Helsinki 2000, p. 141–167.

- [20] J. A. Barnes, 'Networks and political process', in *Social Networks in Urban Situations: Analyses of Personal Relationships in Central African Towns*, Mitchell, J. Clyde (ed.). Manchester: Manchester University Press, 1969, p. 51–76.
- [21] R. S. Burt, *Social Capital of Structural Holes*, Chapter 7, This is a pre-print of a chapter in *New Directions in Economic Sociology*, edited by Mauro F. Guillén, Randall Collins, Paula England and Marshall Meyer. New York: Russell Sage Foundation, 2001, p. 202–247.
Available : <https://faculty.chicagobooth.edu/ronald.Burt/research/files/SCSH.pdf>
- [22] P. Bourdieu and L. J. D. Wacquant, *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1992, p. 348.
- [23] J. S. Coleman, *Foundations of Social Theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1990, p. 310–311.

THE SOCIAL SYSTEM OF GENERATIONAL NETWORKS: STRONG AND WEAK CONNECTIONS

Nataliia Dovgan,

Ph.D in psychology, doctoral student of the
Institute of Social and Political Psychology
of the National Academy
of Educational Sciences of Ukraine.
Kyiv, Ukraine.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6150-5211>
1511ndovgan@gmail.com

Abstract. The article presents a generation as a network of individuals who are connected in the social-psychological space, formulate there typical social practices, form generational institutions – constructs of social relations. These generational networks are defined as elements in the structure of social relations and as factors of functional social changes. The idea to analyse the peculiarities of gradual institutionalization within the framework of the social-cultural and organizational renovations of connections is substantiated for research on generations. Generational relations are the basis of social-cultural capital/resources, and these generational social capital/resources are a coordinated form of relations between the actors. The generational capital is understood, on the one hand, as a possibility to obtain something necessary, to satisfy own needs, on the other hand, as a dispensable component of actors' relations. The performed social-cultural analysis has determined that relations should be interpreted as processes of cultural experience influence and transfer. The analysis of figurative inter-generational interactions in the focus

of strong and weak connections is substantiated. Strength of the examined connections should be estimated on the base of a width of diffusion propagation that means dissemination of relevant experiences, ideas, meanings in close circles characterized by strong generational connections, and in wide circles with weak connections that are not limited by a «coverage area». The article notes that the analysis of figurative generational connections should take into account the social and cultural contexts of their manifestations. After all, namely, the strong connections fragment the cultural «stability zones», retain cultural planes in a relatively static state, introduce cultural forms into generation's mentality, and weak connections provide possibilities for introduction of innovative units, which are formed within the network and outside it.

Key words: generation; social capital; social connections; weak connections; strong connections.

СОЦИАЛЬНАЯ СИСТЕМА ПОКОЛЕННЫХ СЕТЕЙ: СИЛЬНЫЕ И СЛАБЫЕ СВЯЗИ

Довгань Наталия Александровна,
кандидат психологических наук,
докторант Института социальной
и политической психологии НАПН Украины.
Киев, Украина.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6150-5211>
1511ndovgan@gmail.com

Аннотация. В статье представлены поколения как сеть лиц, которые в социально-психологическом пространстве находятся в связях, выстраивают типичные социальные практики, образуют поколенные институты – конструкты социальных отношений. Поколенные сети определены элементами структуры социальных отношений и факторами функциональных общественных изменений. Отстаивается мнение целесообразности анализа особенностей постепенной институализации в обновлении социокультурных измерений и формы организации связей в поколенном исследовании. Определены основой отношений поколений социокультурные капиталы/ресурсы, а социальные капиталы/ресурсы поколений – координированной формой отношений актеров. Обосновано представление капитала поколений, с одной стороны как возможности получения необходимого, удовлетворение потребностей, с другой стороны – затратной составляющей связей актеров. В рамках социокультурного анализа определены

целесообразным трактовки связей как процессов влияния и передачи культурного опыта. Обосновано осуществление анализа фигуративных межпоколенных взаимодействий в фокусе сильных и слабых связей. В которых для определения силы связей будет использована широта диффузии рассеяния, то есть объемы распространения актуальных опытов, идей, смыслов в тесных кругах (кликах), которые характерны для крепких поколенных связей, и широких кругах слабых связей, неограниченных «территорией охвата». Отмечено, что в анализе фигуративных поколенных связей необходимо будет учитывать социальный и культурный контексты их проявления. Ведь именно сильные связи фрагментируют культурные «зоны стабильности», удерживают культурные измерения в относительно статическом состоянии, внедряют в ментальность поколения формы культурных основ, а слабые связи открывают люфты для вхождения инновационных единиц нового времени, которые образуются в сети и вне её пределов.

Ключевые слова: поколения; социальные капиталы; социальные связи; слабые связи; сильные связи.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] M. Moss, Tekhniki tela obshchestva, obmen, lichnost'. Moskva, Rossiya: Nauka. glav. red. vostochnoj lit-ry, 1996, s. 242–263.
- [2] P. Burd'yo, Nachala, Choses dites; per. s fr. Pierre Bourdieu. Choses dites. Paris, Minuit, 1987. Perevod SHmatko N. A. Moskva, Rossiya: Socio-Logos, 1994, 288 s.
- [3] P. Burd'e, Prakticheskij smysl. SPb., Rossiya: Aletejya, 2001, 562 s.
- [4] P. Berger, L. Tomas, Social'noe konstruirovaniye real'nosti. Traktat po sociologii znaniya; per. E. Rutkevich. Moskva, Rossiya: Academia-centr, Medium, 1995, 334 s.
- [5] N. Elias, O processe civilizacii. Sociogeneticheskie i psihogeneticheskie issledovaniya. Sankt-Peterburg, Rossiya: Universitetskaya kniga, 2003, seriya «Kniga sveta», t. 1, t. 2; t. 1: 332 s.; t. 2: 382 s.
- [6] N. Elias, Obshchestvo individov; per. s nem. Moskva, Rossiya: Praksis, 2001, 336 s.
- [7] Giddens Sociology. Oxford, P. 381. 1989. Po stat'e K. YU. Mihaleva, N. L. Polyakova, «Konceptsiya social'nogo instituta v sociologicheskoy teorii», Vestnik, Sociologiya i politologiya, № 2, ser. 18, s. 117–132, 2012.
- [8] T. Parsons, Social'nye sistemy, Voprosy social'noj teorii, t. 2, vyp. 1(2), s. 38–71, 2008.

- [9] Hamilton W. Encyclopaedia of the Social Sciences. 'Institution', in Seligman, E. R. A. and Johnson, A. (eds). New York: Macmillan, 1932, 84–89.
Available : <http://home.sogang.ac.kr/sites/kylee/Courses/Lists/b6/Attachments/12/International%20Encyclopedia%20of%20Social%20sciences.pdf>
- [10] E. Giddens, Sociologiya, Sociol. Issledovaniya, № 2, s. 129–138, 1994.
Dostupno : http://ecsocman.hse.ru/data/540/189/1217/020_Giddens.pdf
- [11] T. Veblen, Teoriya prazdnogo klassa. Moskva, Rossiya: URSS: Librokom, 2010, 365 s.; za per. izd.: The Theory of business enterprise / Thorstein Bunde Veblen. ISBN 978-5-397-01501-1.
- [12] E. Giddens, pri uchastii Karen Berdsoll, Sociologiya. Izd. 2-e. Moskva, Rossiya: Editorial URSS, 2005.
Dostupno : <http://yanko.lib.ru/books/sociology/giddens-sociology-ru-a.htm>
- [13] M. Woolcock, Social Capital: The State of the Notion. Social capital Global and Local Perspectives, Editors Jouko Kajanoja Jussi Simpur a, j-PAINO OY, Government Institute for economic research Helsinki 2000, pp. 15–41, за матеріалами Simmel, Georg 1971 [1908]: 'Group expansion and the development of individuality', in Donald Levine (ed.): Georg Simmel: On Individuality and Social Forms. Chicago: University of Chicago Press.
- [14] M. Granovetter, The Strength of Weak, Ties American Journal of Sociology, Vol. 78/6, 1360–1379, 1973.
- [15] J. S. Coleman, «Social Capital in the Creation of Human Capital», The American Journal of Sociology, vol. 94, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure, 1988, pp. 95–120.
Available : <https://faculty.washington.edu/matsueda/courses/587/readings/Coleman%201988.pdf>
- [16] R. D. Putnam, Making Democracy Work, Princeton, NJ: Princeton University Press. 1993, p. 247.
- [17] R. S. Burt, The Social Structure of Competition. Networks and Organizations. 1992, p. 57–91.
Available : <http://personal.stevens.edu/~jbao/BIA658A/Session5/burt.pdf>
- [18] M. Granovetter, The strength of weak ties: a network theory revisited, за матеріалами Weimann, Gabriel Conversation Networks as Communication Networks, Hebrew University of Jerusalem. 1981, 279 p.
- [19] K. Ilmonen, Social Capital: The Concept and Its Problems. Social capital Global and Local Perspectives, Editors Jouko Kajanoja Jussi i Simpura Government institute for economic research Helsinki J-Paino OY, Helsinki 2000, p. 141–167.
- [20] J. A. Barnes, 'Networks and political process', in Social Networks in Urban Situations: Analyses of Personal Relationships in Central African Towns,

- Mitchell, J. Clyde (ed.). Manchester: Manchester University Press, 1969, p. 51–76.
- [21] R. S. Burt, Social Capital of Structural Holes, Chapter 7, This is a pre-print of a chapter in *New Directions in Economic Sociology*, edited by Mauro F. Guillèn, Randall Collins, Paula England and Marshall Meyer. New York: Russell Sage Foundation, 2001, p. 202–247.
Available : <https://faculty.chicagobooth.edu/ronald.Burt/research/files/SCSH.pdf>
- [22] P. Bourdieu and L. J. D. Wacquant, *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1992, p. 348.
- [23] J. S. Coleman, *Foundations of Social Theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1990, p. 310–311.